

BÀI 29

ÔNG GIUỐC-ĐANH MẶC LỄ PHỤC (Trích *Trưởng giả học làm sang*)

ĐỌC – HIỂU VĂN BẢN

I – MỤC TIÊU CẦN ĐẠT

Giúp HS hình dung được lớp kịch này trên sân khấu, hiểu rõ Mô-li-e là nhà soạn kịch tài ba, xây dựng lớp kịch hết sức sinh động, khắc họa tài tình tính cách lố lăng của một tay trưởng giả học đòi làm sang và gây được tiếng cười sảng khoái cho khán giả.

II – NHỮNG ĐIỀU CẦN LUU Ý

1. Khi giảng kịch, GV cần giúp HS hình dung được phần nào văn bản kịch ấy khi được dàn dựng trên sân khấu.

2. Vở kịch *Trưởng giả học làm sang* (có bản dịch là *Gã tư sản quý tộc*) của Mô-li-e gồm 5 hồi (có khi gọi là "màn" vì mỗi hồi có mở màn, hạ màn). Căn cứ vào số lượng nhân vật ra sân khấu thêm hoặc bớt, mỗi hồi lại chia thành nhiều "lớp". Trong mỗi lớp lại có thể có nhiều cảnh. Ở nước ta nhiều khi "lớp" cũng gọi là "cảnh". *Ông Giuốc-đanh mặc lễ phục* là toàn bộ lớp 5 (scène 5) kết thúc hồi II (acte II).

3. Bài giảng chỉ tập trung vào lớp kịch ấy, không nên nói nhiều về Mô-li-e và vở kịch nói chung. Phần cung cấp thêm một số tư liệu về tác giả và tác phẩm dưới đây chỉ để GV tham khảo.

Mô-li-e (1622 – 1673) sinh ở Pa-ri. Cha ông là một người buôn dạ giàu có, sau làm hầu cận nhà vua. Ông từ chối ý định của cha muốn ông kế tục chức vị hầu cận nhà vua, và bước vào nghệ thuật sân khấu. Ông cùng nhóm của nghệ sĩ M. Bê-gia thành lập một đoàn kịch ra mắt công chúng năm 1644. Thất bại ở Pa-ri, đoàn kịch phải đóng cửa một thời gian, sau đó đi diễn ở các tỉnh nhỏ trong 15 năm. Mô-li-e vừa tham gia diễn kịch, vừa sáng tác kịch bản. Năm 1658, đoàn kịch, lúc bấy giờ do Mô-li-e phụ trách, trở về Pa-ri. Ông cho diễn vở kịch ngắn *Những bà kiều cách rởm*, được hoan nghênh nhiệt liệt. Ông tiếp tục cho

ra mắt công chúng nhiều vở hài kịch nổi tiếng như *Trường học làm vợ* (1663), *Tác-tuýp* (1664), *Đông Giuăng* (1665), *Anh ghét đời* (1667), *Lão hà tiễn* (1668), *Trưởng giả học làm sang* (1670), *Người bệnh tướng* (1673). *Người bệnh tướng* là tác phẩm cuối cùng của ông. Trong buổi diễn lần thứ tư vở kịch này (Mô-li-e đóng vai nhân vật chính là lão Ác-găng), ông lên cơn đau nặng. Sau buổi diễn, về đến nhà, ông khạc ra máu và chết lúc mười giờ đêm. Giáo hội không cho mai táng ông ở nghĩa trang Xanh O-xta-sơ. Nhờ có vua Lu-i XIV can thiệp, ông được chôn cất ở nghĩa trang Xanh Giô-dép, vào lúc đêm tối. Các bạn bè của ông tay cầm đuốc, đưa ông đến nơi an nghỉ cuối cùng. Mô-li-e là nhà hài kịch lớn và là người sáng lập ra hài kịch cổ điển Pháp.

Trưởng giả học làm sang là một vở hài kịch 5 hồi có xen những màn ca vũ nên gọi là vũ khúc hài kịch (comédie-ballet). Ông Giuốc-đanh, tuổi ngoài bốn mươi, là một người giàu có nhờ bố mẹ ngày trước làm nghề buôn dạ nên tấp tểnh muốn trở thành quý tộc, bước chân vào xã hội thượng lưu. Tuy dốt nát, nhưng ông muốn học đòi những người cao sang nên thuê thầy về dạy đủ các môn như âm nhạc, kiếm thuật, triết lí và tìm cách thay đổi cả lối ăn mặc. Ông ngờ ngắn để cho mọi người lừa bịp dễ dàng, từ các ông thầy rởm đến bác phó may và gã bá tước sa sút Đô-răng-tơ. Ông muốn nhờ gã để thực hiện giấc mộng quý tộc, lại còn nhờ gã để bắt mối nhân tình với bà hầu tước Đô-ri-men, mà bà ta chẳng phải ai khác mà chính là tình nhân của gã. Ông Giuốc-đanh từ chối gả con gái là Luy-xin cho Clê-ông chỉ vì chàng không phải là quý tộc. Cuối cùng, nhờ mưu mẹo của đầy tớ là Cô-vi-en, Clê-ông cải trang làm hoàng tử Thổ Nhĩ Kì đến hỏi Luy-xin làm vợ và được ông chấp thuận ngay.

III – TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC CÁC HOẠT ĐỘNG DẠY – HỌC

Hoạt động 1. Giới thiệu bài.

- HS đã từng được học truyện ngắn *Buổi học cuối cùng* của nhà văn Pháp Đô-dé ở lớp 6. GV nên gợi lại để chuyển dần sang bài mới về văn học Pháp.
- Nhấn mạnh đây là lần đầu tiên HS được thưởng thức một trích đoạn thuộc thể loại kịch, một lớp kịch trọn vẹn, lớp 5 hồi II vở hài kịch nổi tiếng *Trưởng giả học làm sang* của Mô-li-e, nhà văn Pháp thế kỉ XVII.
- Về Mô-li-e và vở *Trưởng giả học làm sang*, chỉ cần giới thiệu hoặc đề nghị HS nhắc lại như ở chú thích (★) trong SGK.

Hoạt động 2. Hướng dẫn đọc văn bản.

Đây là văn bản kịch nên cố gắng đọc diễn cảm để gây được không khí kịch ; tuy nhiên cần lưu ý HS *đọc* văn bản chứ không phải *diễn* văn bản.

Hoạt động 3. Hướng dẫn đọc – hiểu văn bản.

1. Đây là bước tiến hành ở trên lớp của thầy và trò liên quan đến câu 1 *Đọc – hiểu văn bản* trong SGK, nhằm tổ chức cho HS hình dung được các hành động kịch diễn ra trên sân khấu. GV có thể ghi đề mục là *Diễn biến của hành động kịch*.

– Hành động kịch diễn ra tại phòng khách nhà ông Giuốc-đanh, một người trên 40 tuổi, thuộc tầng lớp dân thành thị phong lưu. Bác phó may và một tay thợ phụ mang bộ lễ phục đến nhà ông.

– Lời chỉ dẫn sân khấu dài : "Bốn tay thợ phụ bước vào..." chia lớp kịch này thành hai cảnh rõ rệt : cảnh trước gồm những lời thoại của ông Giuốc-đanh và bác phó may ; cảnh sau gồm những lời thoại của ông Giuốc-đanh và tay thợ phụ. Cảnh trước trên sân khấu có bốn nhân vật là bác phó may, tay thợ phụ mang bộ lễ phục, ông Giuốc-đanh và một gia nhân của ông Giuốc-đanh. Cảnh sau đông hơn, sôi động hơn, có thêm bốn tay thợ phụ nữa.

– Cảnh trước có hai người là ông Giuốc-đanh và bác phó may nói với nhau. Cảnh sau, cũng chỉ có hai người là ông Giuốc-đanh và một thợ phụ (tay thợ phụ mang bộ lễ phục đến lúc trước) nói với nhau. Nhưng ta hình dung bốn tay thợ phụ kia cũng xúm xít chung quanh, và ông Giuốc-đanh tuy chỉ đối thoại với một người mà như nói với cả tốp thợ phụ năm người. Cảnh này rõ ràng nhộn nhịp hơn cảnh trước.

– Cảnh trước chủ yếu chỉ là những lời đối thoại, tất nhiên các lời đối thoại ấy kèm theo cử chỉ, động tác mà HS có thể dễ dàng hình dung ra. Sang cảnh sau, khán giả không chỉ được nghe những lời đối thoại, mà còn được xem các thợ phụ cởi quần áo cũ, mặc lễ phục mới cho ông Giuốc-đanh. Kịch sôi động hẳn lên.

– Đã thế ở cảnh sau trên sân khấu còn có cả nhảy múa và âm nhạc rộn ràng nữa. Ông Giuốc-đanh mặc lễ phục được xây dựng công phu, sân khấu và rạp hát sôi động náo nhiệt khi màn hạ kết thúc hồi II.

2. Đây là bước thầy và trò thực hiện ở trên lớp liên quan đến câu 2 *Đọc – hiểu văn bản* trong SGK nhằm tổ chức cho HS tìm hiểu những biểu hiện tính cách

trưởng giả học đòi làm sang của ông Giuốc-đanh ở cảnh đầu của lớp kịch. Có thể ghi đề mục là *Ông Giuốc-đanh và bác phó may*.

– HS dễ dàng nhận xét cuộc đối thoại giữa hai người xoay quanh một số sự việc như bộ lẽ phục, đói bít tất, bộ tóc giả và lông đinh mū, nhưng chủ yếu là xoay quanh bộ lẽ phục.

– Tất nhiên ai may áo cũng phải may hoa hướng lén trên. Bác phó may chẳng biết là vì dốt, là do sơ suất hay do cố tình biến ông Giuốc-đanh thành trò cười nên đã may ngược hoa. Ông Giuốc-đanh chưa phải là mất hết tinh túc nên đã phát hiện ra điều đó. Nhưng chỉ cần bác phó may vụng chèo khéo chống, bịa ra lí lẽ những người quý phái đều mặc áo ngược hoa là ông ưng thuận ngay.

– Đoạn này có kịch tính cao. Bác phó may đang ở thế bị động (bị chê trách may áo ngược hoa), nay chuyển sang thế chủ động tấn công lại bằng hai đề nghị liên tiếp : "Nếu ngài muốn thì tôi sẽ xin may hoa xuôi lại thôi mà", "Xin ngài cứ việc bảo". Và thế là ông Giuốc-đanh cứ lùi mãi : "Không, không", "Tôi đã bảo không mà. Bác may thế này được rồi", sau đó đánh bài lảng sang chuyện khác, hỏi bộ lẽ phục ông mặc có vừa vặn không.

– Ông Giuốc-đanh lại phát hiện ra bác phó may ăn bớt vải của mình ("thợ may ăn giẻ, thợ vẽ ăn hồ"). Ông chuyển sang thế chủ động, trách bác phó may bằng hai lời thoại. Bác phó may chống đỡ yếu ớt. Bây giờ đến lượt bác gỡ thế bí bằng cách chơi nước cờ lảng sang chuyện khác, hỏi ông Giuốc-đanh có muốn mặc thử bộ lẽ phục không. Nước cờ khá cao tay vì nó đánh trúng vào tâm lí ông Giuốc-đanh đang muốn học đòi làm sang.

3. Đây là bước tiến hành ở trên lớp liên quan đến câu 3 *Đọc – hiểu văn bản* trong SGK, nhằm giúp HS khám phá ra biểu hiện mới của tính cách trưởng giả học làm sang ở ông Giuốc-đanh. Có thể ghi đề mục là *Ông Giuốc-đanh và tay thợ phụ*.

– Mô-li-e chuyển tiếp từ cảnh trước sang cảnh sau ở lớp kịch này một cách hết sức tự nhiên và khéo léo. Khi ông Giuốc-đanh mặc xong bộ lẽ phục là được tay thợ phụ tôn xưng là "ông lớn" ngay, khiến ông tưởng rằng cứ mặc lẽ phục vào là nghiêm nhiên trở thành quý phái.

– Khác với tính cách của bác phó may ("vụng chèo khéo chống", "thợ may ăn giẻ, thợ vẽ ăn hồ"), tay thợ phụ ranh mãnh dùng mánh khoé nịnh hót để moi tiền, điểm huyệt đúng thói học đòi làm sang của ông Giuốc-đanh. Thấy ông

mặc mưu, tay thợ phụ dấn thêm mấy bước, cứ tôn lên mãi, hết "ông lớn" đến "cụ lớn" rồi đến "đức ông".

– Ông Giuốc-đanh vẫn nghĩ đến túi tiền của mình. Thấy tay thợ phụ không tôn ông lên cao thêm nữa, ông nói riêng : "Nó như thế là phải chăng, nếu không ta đến mất tong cả tiền cho nó thôi". Nhưng qua câu nói đó, ta thấy tính cách trưởng giả học đòi làm sang ở ông vẫn mãnh liệt lắm. Ông sẵn sàng cho hết cả tiền để được "làm sang".

4. Đây là bước tiến hành ở trên lớp tương ứng với câu 4 *Đọc – hiểu văn bản* trong SGK, nhằm cùng HS khám phá ra chất hài kịch ở nhân vật ông Giuốc-đanh. Chúng ta có thể ghi đề mục là *Nhân vật hài kịch bất hủ*.

– Khán giả cười ông Giuốc-đanh ngu dốt chăng biết gì, chỉ vì thói học đòi làm sang mà bị bác phó may và tay thợ phụ lợi dụng để kiếm chác. Người ta cười khi thấy ông ngớ ngẩn tưởng rằng phải mặc áo hoa ngược mới là sang trọng. Người ta cười khi thấy ông cứ moi mãi tiền ra để mua lấy mấy cái danh hão.

– Khán giả có thể cười đến vỡ rạp khi được tận mắt nhìn thấy trên sân khấu ông Giuốc-đanh bị bốn tay thợ phụ lột quần áo ra, mặc cho bộ lễ phục lố lăng theo nhịp điệu, màu sắc dở dang (không phải màu đen trang trọng) lại may ngược hoa, ấy thế mà vẫn vênh vang ra vẻ ta đây là nhà quý phái.

– GV có thể khơi gợi : Nhân vật ông Giuốc-đanh mặc bộ lễ phục trên sân khấu khiến ta liên tưởng đến truyện *Bộ quần áo mới của hoàng đế* của nhà văn Đan Mạch An-dec-xen.

5. Tổng kết : Theo gợi ý ở bài 18.